

dr Piotr J. Michałowski

Uniwersytet Śląski w Katowicach

Wydział Humanistyczny, Instytut Językoznawstwa

tel. (32) 364 08 81

e-mail: piotr.michalowski@us.edu.pl

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5198-5896>

UWARUNKOWANIA EFEKTYWNOŚCI DYDAKTYCZNEJ TŁUMACZENIA SELEKTYWNO-STRESZCZAJĄCEGO

ABSTRAKT

Celem artykułu jest prezentacja rozważań dotyczących nowatorskiego zadania przekładowego, jakim jest tłumaczenie selektywno-streszczające ścieżek dźwiękowych programów telewizyjnych dostępnych w Internecie. Tłumaczenie selektywno-streszczające nie tylko doskonali kompetencję translatorską studentów, lecz także rozwija niektóre sprawności językowe. Na podstawie badania ankietowego przeprowadzonego wśród studentów autor omawia stopień trudności zadania oraz czynniki wpływające na jego efektywność dydaktyczną. Analiza wyników badania wykazała, że wyodrębnione czynniki są ze sobą skorelowane, a ich kompleksowe potraktowanie pozwoli znacząco zwiększyć efektywność tego zadania. Niniejsza praca stanowi rezultat doświadczeń autora w zakresie dydaktyki tłumaczenia pisemnego w Uniwersytecie Warszawskim i Uniwersytecie Śląskim w Katowicach.

Słowa kluczowe: efektywność dydaktyczna, dydaktyka tłumaczenia, Internet, programy telewizyjne, tłumaczenie streszczające

ABSTRACT

DIDACTIC EFFICIENCY CONDITIONS OF GIST TRANSLATION OF TELEVISION PROGRAMMES

The aim of the article is to present reflections on an innovative translation exercise based on television programmes that are available on the Internet. Gist translation of TV programmes not only develops students' translation competence, but also helps to improve their language skills. On the basis of surveys conducted among students, the author also discusses the assessment of the difficulty of this exercise and the factors that affect its didactic efficiency. The analysis of the survey results showed that the extracted factors correlate with each other, and their complex consideration will significantly improve the ef-

fectiveness of this exercise. The author also shares his experience of the use of the exercise in teaching translation at the University of Warsaw and the University of Silesia in Katowice.

Key words: didactic efficiency, translation didactics, Internet, television programmes, gist translation

Środki masowego przekazu są wykorzystywane w kształceniu tłumaczy od dawna. Dzięki rozwojowi Internetu, który zapewnia powszechny dostęp do ogromnej liczby materiałów audiowizualnych praktycznie w każdym języku, zadania z wykorzystaniem tego typu materiałów stanowią obecnie niezbędny element procesu dydaktycznego zarówno w zakresie języków obcych, jak i tłumaczenia pisemnego i ustnego. Telewizja i Internet zapewniają możliwość korzystania z autentycznych materiałów multimedialnych stworzonych przez użytkowników natywnych danego języka, a tym samym umożliwiają uczącym się funkcjonowanie w naturalnym środowisku językowym¹. W związku z tym wykorzystanie w procesie dydaktyki tłumaczenia programów telewizyjnych dostępnych online jest bardzo efektywne, ponieważ z jednej strony stymuluje budowanie i rozwijanie kompetencji tłumaczeniowej studentów, z drugiej natomiast w sposób naturalny wspiera przyswajanie języka obcego w sytuacji nauczania w ojczystym środowisku językowym².

Niniejszy artykuł poświęcony jest nowatorskiemu zadaniu przekładowemu, jakim, według autora, jest tłumaczenie selektywno-streszczające ścieżek dźwiękowych programów telewizyjnych, a także jego zastosowaniu w uniwersyteckiej dydaktyce tłumaczenia pisemnego. Efektywność dydaktyczna omawianego zadania rozpatrywana jest po pierwsze przez pryzmat rezultatów, projektowanych przez jego autora, jednocześnie wykładawcę stosującego je na zajęciach, po drugie z punktu widzenia czynników, które tę efektywność warunkują.

Tłumaczenie selektywno-streszczające stanowi zmodyfikowany wariant tłumaczenia streszczającego (ang. *gist translation*³, ros. *реферативный перевод*). Zgodnie z definicją słownikową, tłumaczenie streszczające to przekład wybranych fragmentów oryginału, tworzących spójny tekst będący streszczeniem

¹ Por. E.K. Гитман, Ю.Ю. Тимкина, *Информационные технологии в процессе обучения иностранному языку в вузе*, Пермь 2014, s. 50.

² Por. A. Казьмерак, *Газетные тексты как источник обучения русскому языку*, Warszawa-Lublin 2009, s. 141.

³ Np. S. Harvey, M. Loughridge, I. Higgins, *Thinking German Translation. A Course in Translation Method*, London–New York 2006.

oryginału⁴. Do cech charakterystycznych tego rodzaju tłumaczenia należy zaliczyć kompresję treści i tekstu, które są wzajemnie powiązane⁵. W tłumaczeniu selektywno-streszczającym *translat* nie jest streszczeniem oryginału *sensu stricto*, ponieważ tłumacz ma prawo pominąć dowolny fragment oryginału według własnego uznania⁶. Zakładanym celem omawianego zadania jest więc skonstruowanie *translatu* stanowiącego spójną wypowiedź, która 1) będzie pozbawiona błędów rzeczowych, 2) będzie zawierać elementy streszczenia, a także 3) której prezentacja zmieści się w określonych ramach czasowych.

Umożliwienie świadomego pomijania wybranych fragmentów oryginału poddyktowane jest kilkoma czynnikami. Studenci często mają problem z usłyszeniem niektórych części oryginału z powodów czysto technicznych, np. nagranie jest złej jakości lub występują zakłócenia w odbiorze. Ponadto wybrane fragmenty ścieżki dźwiękowej mogą być dla nich zbyt trudne pod względem językowym i/lub zbyt skomplikowane z powodu treści. Chodzi o to, żeby te oraz inne możliwe przeszkody nie zniechęcały studentów do wykonania tłumaczenia selektywno-streszczającego.

Prezentowane zadanie przekładowe jest stosowane przez autora niniejszego artykułu od 2011 roku na zajęciach prowadzonych w Uniwersytecie Warszawskim, zaś od 2018 roku w Uniwersytecie Śląskim w Katowicach w grupach różnych specjalności i na różnych etapach studiów. W Uniwersytecie Warszawskim tłumaczeniem selektywno-streszczającym zajmowali się studenci II roku studiów II stopnia specjalności tłumaczenie specjalistyczne (2011–2013), studenci I i II roku studiów II stopnia filologii rosyjskiej (2013–2018), a obecnie robią to studenci III roku studiów I stopnia lingwistyki stosowanej (od 2018 r.). W Uniwersytecie Śląskim zadanie to wykonują studenci III roku studiów I stopnia filologii rosyjskiej różnych specjalności (od 2018 r.). Poszczególne grupy zajmowały się lub zajmują tłumaczeniem selektywno-streszczającym na zajęciach z tłumaczeń pisemnych o różnej tematyce w ciągu od jednego do trzech semestrów. Do każdego semestru dobrane są po dwa programy telewizyjne (jeden polski i jeden rosyjski), odpowiadające tematyce tekstów tłumaczonych

⁴ Л.А. Нелюбин, *Толковый переводоведческий словарь*, Москва 2003, с. 182.

⁵ Zob. А.И. Новиков, Н.М. Нестерова, *Реферативный перевод научно-технических текстов*, Москва 1991; А.А. Вейзе, *Методика обучения реферативному переводу*, Минск 1980; Я.И. Рецкер, *Пособие по переводу с английского языка на русский. Реферирование*, Москва 1976.

⁶ Szczegółowy opis zadania przedstawiono m.in. w pracy П. Михаловский, *Телереферативный перевод в дидактике письменного перевода*, [в:] *Информационно-коммуникационные технологии в лингвистике, лингводидактике и межкультурной коммуникации*, А.А. Назаренко (ред.), Москва 2016, с. 363–372.

na zajęciach⁷. W ten sposób każdy student wykonuje dwa tłumaczenia tego rodzaju w ciągu semestru: jedno z rosyjskiego na polski, a drugie z polskiego na rosyjski.

Wykonanie tłumaczenia selektywno-streszczającego wygląda następująco: student samodzielnie wybiera odcinek programu, przy czym odcinki nie mogą się powtarzać. Na tydzień przed prezentacją tłumaczenia student-tłumacz wysłała pozostałym studentom oraz prowadzącemu zajęcia link do wybranego odcinka. Następnie według własnego uznania wybiera fragmenty ścieżki dźwiękowej programu i wykonuje ich tłumaczenie streszczające w taki sposób, żeby translata stanowił spójną wypowiedź i był swego rodzaju streszczeniem oryginału z pominięciem wybranych jego fragmentów. Rezultat pracy jest prezentowany (odczytywany) w trakcie zajęć na głos przed grupą. Czas prezentacji wynosi od 4 do 5 minut. Do tłumaczenia student przygotowuje również glosariusz na minimum 20 słów i wyrażeń, który otrzymują słuchacze⁸. Po prezentacji jest czas na pytania słuchaczy oraz omówienie i korektę błędów.

Przy ocenianiu tłumaczeń selektywno-streszczających obowiązują następujące kryteria:

1. przestrzeganie wyznaczonego limitu czasu,
2. spójność wypowiedzi (translatu),
3. poprawność merytoryczna,
4. poprawność językowa,
5. kompletność glosariusza, oznaczająca, że mają się w nim znaleźć wszystkie kluczowe dla translatu jednostki leksykalne oraz takie, które mogą być źródłem problemów przekładowych.

Doświadczenie stosowania tłumaczenia selektywno-streszczającego na zajęciach pokazuje, że studenci w zdecydowanej większości wykonują je z zaangażowaniem, dążąc do osiągnięcia jak najlepszego rezultatu. Warto odnotować, że również dość słabi studenci wykonują to zadanie na stosunkowo wysokim poziomie. Na podstawie praktyki pomysłodawcy omawianego zadania tłumaczeniowego i jednocześnie dydaktyka przekładu stosującego je na zajęciach można stwierdzić, że tłumaczenie selektywno-streszczające charakteryzuje się wysoką efektywnością oraz umożliwia jednoczesną realizację kilku różnych celów dydaktycznych. Dzięki wykonywaniu takiego zadania studenci ćwiczą

⁷ Zob. П. Михаловский, *Телереферативный перевод – дидактические предпосылки и восприятие студентами*, [w:] *Язык русский jako obcy: dydaktyka tłumaczenia, słowniki i potocne naukowe – Русский язык как иностранный: дидактика перевода, словари и учебные пособия*, D. Muszyńska-Wolny, P. Michałowski, D. Urbanek (red.), Warszawa 2019, s. 70–72.

⁸ Zob. П. Михаловский, *Телереферативный перевод в дидактике письменного перевода*, [w:] *Информационно-коммуникационные технологии в лингвистике, лингводидактике и межкультурной коммуникации*, А.А. Назаренко (ред.), Москва 2016, с. 367–368.

różne techniki tłumaczeniowe, a także inne umiejętności przydatne w pracy tłumacza, m.in. streszczanie, parafrazowanie oraz, na co szczególnie warto zwrócić uwagę, selekcję informacji, która ma ogromne znaczenie dla innego rodzaju tłumaczenia – konsekwentnego. Ponadto ćwiczenie to daje im możliwość rozwijania niektórych sprawności językowych. W czasie prezentacji tłumaczenia na język obcy studenci ćwiczą mówienie, a przy tłumaczeniu na język ojczysty – rozumienie ze słuchu, ponieważ tekst oryginału jest przez nich głównie słuchany. Prezentując swoje tłumaczenia, studenci ćwiczą umiejętność występowania publicznego, co dla większości z nich stanowi duży problem, z którego często zdają sobie sprawę.

Warto odnotować, że tłumaczenie selektywno-streszczające jest zadaniem promującym autonomię studenta i jego samodzielność w rozwiązywaniu problemów. Z jednej strony autonomia uczącego się stanowi „naturalny czynnik składowy wszelkiego rozwoju indywidualnego i społecznego”, natomiast z drugiej strony sprzyja indywidualizacji studentów, pozwalając jednocześnie zniwelować problematyczną kwestię autorytarności nauczania⁹.

Dzięki aktualności tłumaczonych programów telewizyjnych (szczególnie w przypadku programów informacyjnych) studenci stosunkowo dobrze orientują się w ich treści, więc mogą skupić się na tłumaczeniu *sensu stricto*. Aktualność i różnorodność tematyki tłumaczonych programów¹⁰ oraz wykorzystywanie Internetu znacząco zwiększają zainteresowanie wykonaniem samego zadania, a także poziom motywacji do aktywnego udziału w zajęciach¹¹.

Tłumaczenie selektywno-streszczające jest zadaniem o charakterze uniwersalnym, ponieważ można je stosować w dydaktyce tłumaczenia z dowolnego języka na dowolny język. Jedyne ograniczenie stanowi dostępność w Internecie odpowiednich materiałów audiowizualnych w języku niezbędnym do realizacji procesu dydaktycznego.

W celu określenia stopnia trudności omawianego zadania oraz poznania jego recepcji wśród studentów od 2015 roku prowadzone jest anonimowe badanie ankietowe w grupach zajmujących się tłumaczeniem selektywno-streszczającym¹². Wyniki badania z lat 2015–2018, w którym wzięło udział ponad 50 studentów filologii rosyjskiej w Uniwersytecie Warszawskim uczestniczących w trysemestralnym cyklu zajęć z tłumaczeń pisemnych, dotyczące stopnia

⁹ Por. H. Komorowska, *Metodyka nauczania języków obcych*, Warszawa 2005, s. 224, 225.

¹⁰ Por. И.С. Алексеева, *Устный перевод. Немецкий язык. Курс для начинающих*, Санкт-Петербург 2002, с. 10.

¹¹ Zob. П. Михаловский, *Телереферативный перевод в дидактике...*, с. 369–371.

¹² Por. J. Dybiec-Gajer, *Zmierzyć przekład? Z metodologii oceniania w dydaktyce przekładu pisemnego*, Kraków 2013, s. 264.

trudności zadania w poszczególnych semestrach cyklu oraz jego pozytywnych i negatywnych aspektów zaprezentowano w pracy *Телереферативный перевод – дидактические предпосылки и восприятие студентами*¹³. W niniejszym artykule natomiast omawiane są wyniki badania z lat 2015–2020 dotyczącego czynników wpływających na efektywność dydaktyczną tłumaczenia selektywno-streszczającego oraz stopnia jego trudności w różnych grupach w pierwszym semestrze zajęć z tłumaczeń pisemnych, podczas których wykorzystywano to zadanie.

Na zakończenie każdego semestru zajęć studenci wypełniają ankietę zawierającą następujące pytania:

1. Określ trudność zadania w skali od 1 do 5, gdzie 1 oznacza bardzo łatwe, 2 – łatwe, 3 – średniej trudności, 4 – trudne, 5 – bardzo trudne.
2. Wymień etapy pracy i podaj czas poświęcony na każdy etap oraz na całe zadanie.
3. Jakie są zalety tego zadania tłumaczeniowego? Co mi ono dało?
4. Jakie są wady tego zadania tłumaczeniowego? Co mi się nie podobało?
5. Podaj propozycje i/lub uwagi krytyczne do tego zadania tłumaczeniowego.

W dalszej części tekstu przytaczane są rezultaty badania przeprowadzonego wśród studentów wchodzących w skład trzech grup: A – I rok II stopnia – filologia rosyjska, B – III rok – lingwistyka stosowana, C – III rok – filologia rosyjska. Wszyscy studenci po raz pierwszy wykonywali tłumaczenie selektywno-streszczające i wszyscy tłumaczyli polskie i rosyjskie programy informacyjne. W tabelach 1, 2, 3 przedstawiono procentowy rozkład odpowiedzi na pytanie o stopień trudności zadania, który oznaczono cyframi od 1 do 5. Znaczenie cyfr zostało wyjaśnione w treści pytania nr 1. Następnie dane z tabel zestawiono na wykresach 1 i 2 w celu porównania odpowiedzi w różnych grupach.

Tabela 1. Stopień trudności zadania według grupy A

Grupa A					
Program	1	2	3	4	5
Polski	–	5,8%	35,3%	41,3%	17,6%
Rosyjski	5,8%	–	35,3%	58,9%	–

¹³ П. Михаловский, *Телереферативный перевод – дидактические предпосылки...*, с. 67–81.

Tabela 2. Stopień trudności zadania według grupy B

Grupa B					
Program	1	2	3	4	5
Polski	–	–	41,67%	41,67%	16,66%
Rosyjski	–	25%	25%	41,67%	8,33%

Tabela 3. Stopień trudności zadania według grupy C

Grupa C					
Program	1	2	3	4	5
Polski	–	–	45,45%	45,45%	9,1%
Rosyjski	–	–	27,27%	72,73%	–

Dla porównania w tabelach 4 i 5 przedstawiono odpowiedzi na to samo pytanie w grupach D i E. Obie grupy również uczestniczyły w badaniu po pierwszym semestrze realizacji zadania, ale tłumaczyły zupełnie inne programy. Była to sytuacja wyjątkowa, w przypadku grupy D podyktowana zdwojoną liczbą zajęć z przedmiotów tłumaczeniowych w jednym semestrze, a w przypadku grupy E wynikająca ze zbieżności tematycznej programu i pozostałych tekstów tłumaczonych w ramach zajęć. W skład grupy D weszli studenci I roku II stopnia filologii rosyjskiej, którzy tłumaczyli polski program o tematyce kulinarnej *Okrasa łamie przepisy* oraz rosyjski program podróżniczy *Орел и пещка*. W skład grupy E weszli studenci III roku lingwistyki stosowanej, którzy tłumaczyli wyłącznie polski program *Agrobiznes* (program informacyjny, adresowany głównie do biznesmenów pracujących w otoczeniu rolnictwa oraz rolników i handlowców).

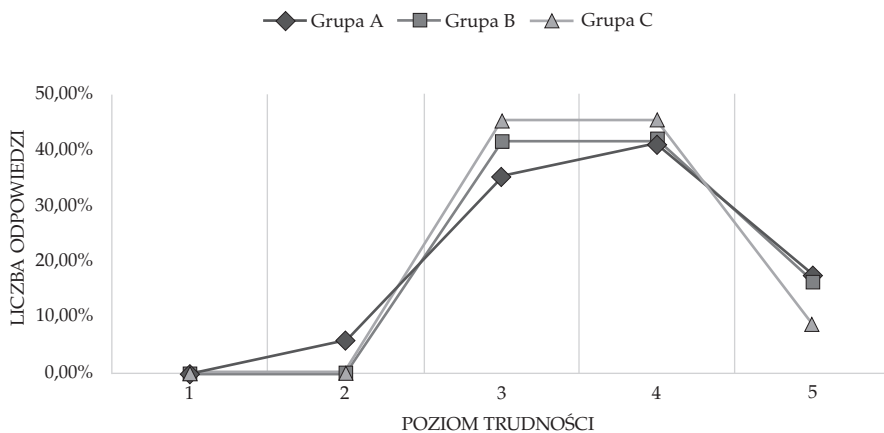
Tabela 4. Stopień trudności zadania według grupy D

Grupa D					
Program	1	2	3	4	5
Polski	–	–	44,44%	33,33%	22,23%
Rosyjski	–	–	44,44%	55,56%	–

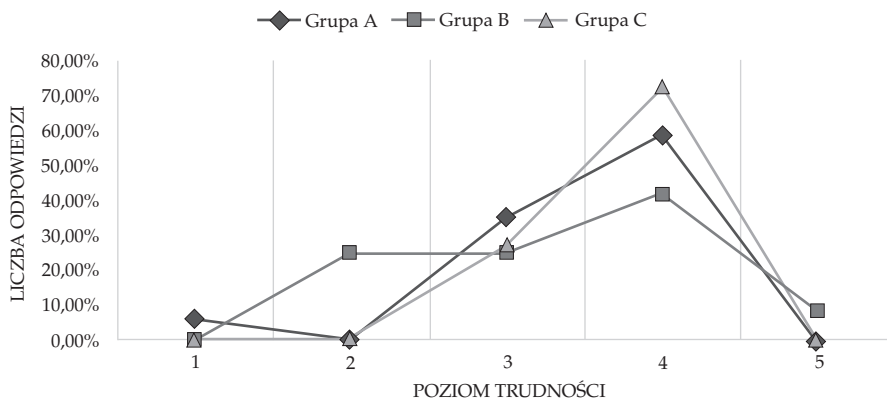
Tabela 5. Stopień trudności zadania według grupy E

Grupa E					
Program	1	2	3	4	5
Polski	6,67%	6,67%	46,66%	33,33%	6,67%

Wykres 1. Stopień trudności tłumaczenia polski-rosyjski

Wykres 2. Stopień trudności tłumaczenia rosyjski-polski

Z przytoczonych danych wynika, że dla większości studentów z grup A, B, C tłumaczenie selektywno-streszczające zarówno z języka polskiego na rosyjski, jak i w odwrotnym kierunku było zadaniem trudnym (poziom 4) lub średniej trudności (poziom 3). Warto zwrócić uwagę na to, że odpowiedzi respondentów tylko częściowo potwierdzają powszechnie uznane stwierdzenie o większej trudności tłumaczenia na język obcy niż na język ojczysty, na którym w dużej mierze opiera się funkcjonowanie służb tłumaczeniowych ONZ, Unii Europejskiej i in.¹⁴ We wszystkich ankietowanych grupach przeważali studenci, których językiem ojczystym jest polski.

W grupie A rezultat jest niejednoznaczny, ponieważ 58,9% respondentów stwierdziło, że tłumaczenie na język polski jest trudne (poziom 4). Jednocześnie 41,3% z nich uznało tłumaczenie na język rosyjski za trudne, a 17,6% – za bardzo trudne (poziom 5). Należy odnotować, że ogólna liczba odpowiedzi na poziomie 4 i 5 w stosunku do tłumaczenia na język rosyjski wynosi 58,9% i jest równa liczbie odpowiedzi na poziomie 4 w stosunku do tłumaczenia na język polski, przy czym poziom 5 w tych odpowiedziach jest nieobecny.

W grupie B, jeśli chodzi o tłumaczenie na język rosyjski, liczba odpowiedzi na poziomach 3 i 4 jest równa i wynosi 41,67%. Taki sam jest wynik na poziomie 4 w stosunku do tłumaczenia na język polski. Jednocześnie dwukrotnie więcej osób uznało za bardzo trudne (poziom 5) tłumaczenie na język rosyjski niż tłumaczenie na język polski.

W grupie C, w wypadku tłumaczenia na język rosyjski, liczba odpowiedzi na poziomach 3 i 4 jest równa i wynosi 45,45%. Na uwagę zasługują wyniki dotyczące tłumaczenia na język polski. Aż 72,73% respondentów uznało, że jest to zadanie trudne. Dla pozostałych osób było to zadanie średniej trudności. Tak wysoki odsetek odpowiedzi na poziomie 4 nie pojawił się w żadnej innej grupie od początku badania.

W grupach D i E wyniki nie odbiegają znacząco od pozostałych grup. Nie można ich jednak uznać za w pełni porównywalne, ponieważ w tłumaczonych programach używane jest bardziej wyspecjalizowane słownictwo, a ich percepcja wymaga od odbiorcy pewnego zasobu wiedzy specjalistycznej.

Jeśli chodzi o czas wykonania zadania, to w przeważającej większości przypadków odpowiedzi były zbliżone. Czas poświęcony na całe zadanie wynosił średnio od 2 do 5 godzin, a w nielicznych wypadkach respondenci podawali odpowiedź – 10 godzin. Wyjątek stanowi grupa C, która stosunkowo słabo radziła sobie z tłumaczeniem selektywno-streszczającym. W tej grupie czas realizacji

¹⁴ Zob. Z. Kozłowska, *Nauczanie tłumaczenia pisemnego na język obcy a nauczanie tłumaczenia pisemnego na język ojczysty*, [w:] *O nauczaniu przekładu*, A. Setkiewicz (red.), Warszawa 2000, s. 63–65.

zadania wahał się od 2 godzin do 3 dni, a odpowiedź – 10 godzin pojawiała się dość często.

Tak długi czas wykonania zadania wpływa ujemnie na zaangażowanie studentów, a w konsekwencji również na jakość ich pracy. Oznacza to, że z jakiegoś powodu dla studentów z grupy C zadanie było zbyt trudne. Znalazienie przyczyn tego stanu rzeczy było możliwe dzięki analizie odpowiedzi na pozostałe pytania zawarte w ankiecie oraz dyskusji bezpośredniej ze studentami.

Na podstawie analizy ankiet oraz zastosowania tłumaczenia selektywno-streszczającego na zajęciach wyodrębniono podstawowe czynniki warunkujące jego efektywność dydaktyczną. Należy jednak zauważyć, że ze względu na stosunkowo niedużą liczebność poszczególnych grup sformułowane wnioski powinny być traktowane raczej jako wstępna identyfikacja tych czynników, która zakłada kontynuację badań w tym zakresie.

Wśród czynników mających wpływ na efektywność dydaktyczną omawianego zadania można wymienić następujące:

1. poziom poszczególnych sprawności językowych studenta,
2. poziom kompetencji tłumaczeniowej studenta,
3. dobór materiału audiowizualnego pod względem a) treści, b) poziomu trudności językowej,
4. etap studiów, na którym są studenci,
5. wcześniejsze doświadczenia studenta w nauce języka obcego i tłumaczenia,
6. cechy osobowościowe studenta, np. gotowość do eksperymentowania i do samodzielnej pracy.

Kluczowe znaczenie dla efektywności dydaktycznej zadania ma również wybrany przez studenta sposób jego realizacji. Ciekawych informacji na ten temat dostarcza analiza odpowiedzi na pytanie dotyczące etapów pracy, których lista i kolejność jest stosunkowo zindywidualizowana¹⁵. Podane przez studentów schematy działania oraz wady i zalety tłumaczenia selektywno-streszczającego zostaną przeanalizowane w oddzielnym artykule.

Na podstawie analizy ankiet oraz porównania rezultatów pracy studentów w poszczególnych grupach można stwierdzić, że kluczowe znaczenie dla efektywności dydaktycznej tłumaczenia selektywno-streszczającego mają następujące czynniki:

1. dobór materiału audiowizualnego (programu telewizyjnego),
2. poziom poszczególnych sprawności językowych studenta, przede wszystkim rozumienia ze słuchu,

¹⁵ Prognozowane schematy działania przedstawiono w pracy: A. Głogowska, P. Michałowski, *Media w dydaktyce tłumaczenia pisemnego*, „Rozprawy Komisji Językowej” 2016, t. XLII, s. 11.

3. wcześniejsze doświadczenia edukacyjne w zakresie języka obcego i tłumaczenia.

Wydaje się, że największe znaczenie ma dobór programu telewizyjnego pod względem dopasowania do tematyki zajęć, ale też specjalizacji treści oraz trudności językowych. Student niezorientowany w danej dziedzinie wiedzy nie będzie w stanie zrozumieć ani tym bardziej przetłumaczyć ścieżki dźwiękowej programu, który jej dotyczy. Do trudności językowych mających znaczenie dla efektywności zadania należałoby zaliczyć: skomplikowane słownictwo, wyszukane konstrukcje składniowe, frazeologizmy i in., ale też szybkie tempo wypowiedzi, niewyraźną wymowę itp. W połączeniu z niskim poziomem rozumienia ze słuchu wymienione trudności mogą całkowicie uniemożliwić realizację zadania, a więc sprawić, że jego efektywność spadnie do zera. Tym samym kolejny raz powraca kwestia odpowiedniego doboru materiału audiowizualnego.

Wcześniejsze doświadczenia edukacyjne również mają decydujące znaczenie dla wykonania tłumaczenia selektywno-streszczającego. Wspomniana wcześniej grupa C nie radziła sobie z tym zadaniem przede wszystkim dlatego, że studenci wcześniej nie wykorzystywali oryginalnych programów informacyjnych ani w dydaktyce języka obcego, ani w dydaktyce tłumaczenia. W tym przypadku przejawiają się więc wszystkie trzy najważniejsze czynniki. Program telewizyjny był nieodpowiednio dobrany do potrzeb i umiejętności uczących się. Brak wcześniejszych doświadczeń w pracy ze specyficznym materiałem audiowizualnym, jakim są programy informacyjne, spowodował, że szybkie tempo wypowiedzi lektorów stało się dużym problemem dla studentów. Poziom rozumienia ze słuchu wypowiedzi natywnych użytkowników języka był niewystarczający do sprawnego wykonania zadania, przez co jego wykonanie bardzo się wydłużało.

Reasumując powyższe rozważania, można stwierdzić, że omówione czynniki są ze sobą wzajemnie skorelowane. Tylko wzięcie pod uwagę wszystkich uwarunkowań przedstawionych w niniejszym artykule umożliwi takie zastosowanie tłumaczenia selektywno-streszczającego, które będzie się wyróżniać wysoką efektywnością dydaktyczną.

Bibliografia

- Alekseeva I.S., *Ustnyj perevod. Nemeckij âzyk. Kurs dlâ naçinaûših*, Sankt-Peterburg 2002.
- Dybiec-Gajer J., *Specyfikacja jako instrument kontekstualizacji aktu tłumaczeniowego – między teorią a praktyką dydaktyki przekładu*, „Rocznik Przekładoznawczy” 2013, nr 8, s. 107–121.

- Dybiec-Gajer J., *Zmierzyć przekład? Z metodologii oceniania w dydaktyce przekładu pisemnego*, Kraków 2013.
- Gitman E.K., Timkina Ū.Ū., *Informacionnye tehnologii v processe obučeniâ inostrannomu âzyku v vuze*, Perm' 2014.
- Glogovskaâ A., *Internet-prensa v obučeniî pis'mennomu perevodu*, [v:] *Informacionno-kommunikacionnye tehnologii v lingvistike, lingvodidaktike i mežkul'turnoj kommunikacii*, A.L. Nazarenko (red.), Moskva 2016, s. 150–195.
- Głogowska A., Michałowski P., *Media w dydaktyce tłumaczenia pisemnego*, „Rozprawy Komisji Językowej” 2016, t. XLII, s. 3–14.
- Harvey S., Loughridge M., Higgins I. *Thinking German Translation. A Course in Translation Method*, London–New York 2006.
- Kaz'merak A., *Gazetnye teksty kak istočnik obučeniâ russkomu âzyku*, [w:] *Nauczanie języka rosyjskiego studentów na kierunkach filologicznych i niefilologicznych*, L. Szypielewicz (red.), Warszawa–Lublin 2009, s. 141–146.
- Kiraly D., *A Social Constructivist Approach to Translator Education: Empowerment from Theory to Practice*, Manchester–Kinderhook 2012.
- Komorowska H., *Metodyka nauczania języków obcych*, Warszawa 2005.
- Kozłowska Z., *Nauczanie tłumaczenia pisemnego na język obcy a nauczanie tłumaczenia pisemnego na język ojczysty*, [w:] *O nauczaniu przekładu*, A. Setkowicz (red.), Warszawa 2000, s. 62–77.
- Kubacki A.D., *Tłumaczenie poświadczone: status, kształcenie, warsztat i odpowiedzialność tłumacza przysięgłego*, Warszawa 2012.
- Latyšev L.K., Semenov A.L., *Perevod: teoriâ, praktika i metodika prepodavaniâ*, Moskva 2003.
- Mihalovskij P., *Telereferativnyj perevod – didaktičeskie predposylki i vospriâtie studentami*, [w:] *Język rosyjski jako obcy: dydaktyka tłumaczenia, słowniki i pomoce naukowe – Russkij âzyk kak inostrannyj: didaktika perevoda, slovâri i učebnye posobiâ*, D. Muszyńska-Wolny, P. Michałowski, D. Urbanek (red.), Warszawa 2019, s. 67–81.
- Mihalovskij P., *Telereferativnyj perevod v didaktike pis'mennogo perevoda*, [v:] *Informacionno-kommunikacionnye tehnologii v lingvistike, lingvodidaktike i mežkul'turnoj kommunikacii*, A.L. Nazarenko (red.), Moskva 2016, s. 363–372.
- Nelûbin L.L., *Tolkovyj perevodovedčeskij slovar'*, Moskva 2003.
- Novikov A.I., Nesterova N.M., *Referativnyj perevod naučno-tehničeskich tekstov*, Moskva 1991.
- Piotrowska M., *Proces decyzyjny tłumacza. Podstawy metodologii nauczania przekładu pisemnego*, Kraków 2007.
- Pym A., *Translation Research Terms: a Tentative Glossary for Moments of Perplexity and Dispute*, [w:] *Translation Research Projects 3*, A. Pym (red.), Tarragona 2011, pp. 75–110.
- Recker Â.I., *Posobie po perevodu s anglijskogo âzyka na russkij. Referirovanie*, Moskva 1976.
- Tezaurus terminologii translatorycznej*, J. Lukszyn (red.), Warszawa 1998.
- Vejze A.A., *Čtenie, referirovanie i annotirovanie inostrannogo teksta: Učebnoe posobie*, Moskva 1985.
- Vejze A.A., *Metodika obučeniâ referativnomu perevodu*, Minsk 1980.